

PRISOTNOST HOMOFBIJE MED ŠTUDENTKAMI IN ŠTUDENTI UNIVERZE V LJUBLJANI

THE PRESENCE OF HOMOPHOBIA AMONG
STUDENTS AT THE UNIVERSITY OF LJUBLJANA

Tina Velišček, študentka 3. letnika soc. ped.
Šarпова ulica 13, 5222 Kobarid
tina.veliscek@gmail.com

in

**Nika Bošnjak, Lea Cahunek, Maja Hlad, Teja Hojan,
Maja Markovič, Nastja Prijatelj, Vesna Štefanec, Klavdija Štih**

POVZETEK

Članek se dotika vprašanja homofobije in poskuša razumeti izvor ter posledice diskriminatornih praks v našem okolju. Homofobija je, ne glede na to, ali jo obravnavamo kot strah ali kot predsodek, eden izmed problemov tako sodobnih kot tradicionalnih družb in vodi k diskriminaciji in kratenju temeljnih človekovih pravic zgoj na podlagi posameznikove spolne usmerjenosti. Prehod od eksplicitnih k prikritim homofobnim vsebinam morda v očeh nekaterih kaže na zmanjševanje homofobnih čustev, vendar gre pri omenjenem procesu zgoj za premestitev sredstev homofobije iz grobega fizičnega sveta v simbolni in bolj kultiviran izraz človeške nestrpnosti. Z anketo smo poskusile osvetliti prisotnost homofobije na ljubljanskih fakultetah ter ugotoviti, do kakšne mere je med študenti prisotno zavedanje o posledicah homofobnega nasilja za njegove žrtve. Rezultati so pokazali statistično pomembne razlike med spoloma kot tudi med humanističnimi in naravoslovnimi fakultetami.

KLJUČNE BESEDE: *homofobija, homoseksualnost, človekove pravice, LGBT¹.*

¹ LGBT: s kratico LGBT označujemo lezbijke, geje, biseksualce in transseksualce.

ABSTRACT

This article deals with the issue of homophobia and attempts to examine the origins and consequences of discriminatory practices in our community. Regardless of whether it is considered a fear or a prejudice, homophobia is a problem in traditional as well as modern societies and leads to discrimination and the violation of fundamental human rights on the basis of an individual's sexual orientation. The transition from explicit to subtle homophobic discourses may be understood by some as a dissipation of such feelings, but in reality what we are seeing is only a relocation of homophobic practices from the rough physical world into symbolic and more sophisticated expressions of human intolerance. In the survey we tried to determine the presence of homophobic sentiment among Ljubljana's students and find out to what extent the students are aware of the consequences homophobia can have for the victim and society in general. The results demonstrated statistically significant differences between men and women as well as between humanistic and natural sciences faculties.

KEY WORDS: *homophobia, homosexuality, human rights, LGBT*².

UVOD

Dandanes je homofobija kompleksen problem, ki se producira v različnih oblikah prek različnih medijev sporočanja in se ga tako strokovnjaki kot laiki premalo zavedamo. Mnogo je oblik homofobnega nasilja, ki posameznike vsakodnevno ogrožajo zgolj zaradi njihove ne-heteroseksualne usmerjenosti. Homofobni izrazi nestrpnosti so se sicer premaknili v simbolno sfero ter se večinoma manifestirajo na sodoben način skozi izolacijo in izogibanje, včasih pa se kažejo kot oblike psihičnega in fizičnega nasilja. V okviru raziskave smo študentke in študente različnih fakultet spraševale, če vedo, kaj homofobija sploh je. Glavni namen naše raziskave je bil opozoriti na prisotnost lezbijk, gejev, biseksualcev in transseksualcev na ljubljanskih fakultetah ter ugotoviti, kakšen odnos imajo preostali študentje in študentke do njih. Prav tako nas je zanimalo, v kolikšni meri je homofobija med študenti ljubljanskih fakultet prisotna in ali se zavedajo, da je problem sodobne družbe.

Ugotovile smo, da večina sodelujočih v raziskavi pojma sploh ne pozna. Poleg tega smo ugotovile, da del študentov homofobije v naši družbi ne vidi kot problem ali pa menijo, da lezbijke, geji, biseksualci in transseksualci ne občutijo posledic homofobije. Cilj našega projekta je bil ozavestiti ljubljanske študente o prisotnosti homofobije na fakultetah ter negativnih posledicah, ki jih ima ta za lezbijke, geje, biseksualce in transseksualce.

HOMOFBIJA – DRUŽBENI PROBLEM?

Homofobija pomeni persistenten in iracionalen strah pred homoseksualci z elementi sovraštva, vseeno pa je danes praviloma ne razumemo v smislu strahu, saj so raziskave pokazale, da je termin bližje predsodku kot pa fobiji (Tratnik, 1995a). V vsakdanjem diskurzu je pojem razumljen kot oblika splošnega političnega, osebnega in moralnega nestrinjanja s homoseksualnostjo. Homofobija vključuje obsojanje, odpor, nasilje in diskriminacijo istospolno usmerjenih posameznikov (Kuhar, 2006). Je družbena drža, ki predpostavlja, da je „svet heteroseksualen in da tak mora biti“ (Zorn, 1998, str. 136). Plummer (1995) opredeljuje homofobijo kot specifičen in ozek koncept, usmerjen na izredno natančne, osebne strahove.

Tratnik (1995, v Kuhar, 2006) navaja, da je ena izmed značilnosti homofobije tudi ta, da je ljudi strah, da bi jih kdo označil za homoseksualce. Posameznik, ki se boji ali odklanja določeno skupino, v našem primeru homoseksualce, nikakor noče, da bi ga drugi videli kot člana te skupine. Homofobična oseba se torej izogiba vsakega vedenja, še posebej čustvenega in ekspresivnega, do predstavnikov istega spola, ki bi lahko bilo lastno lezbijkam ali gejem. V kontekstu ‚moške bolečine‘ kot posledice neustreznega kulturnim definicijam moškosti je homofobija izraz prav tovrstnega strahu, strahu pred tem, da bi bil kot ‚ne dovolj moški‘ označen za homoseksualca.

Homofobija se izraža tako na individualni kot na družbeni ravni. Pojavlja se na različnih mestih (šola, mediji, delovno mesto ...). Mnogo ljudi vsakodnevno izvaja ali izkusi različne oblike homofobije (izogibanje, homofobične šale, verbalno nasilje, diskriminacija), čeprav se tega ne zavedajo, saj so sprejeli in ponotranjili negativna družbena stališča do homoseksualnosti (Tratnik, 1995a). Vsi smo v glavnem odraščali v heteroseksualnih družinah ter bili v šolah in drugih institucijah deležni podobne socializacije. Homofobija je torej večinoma še vedno samoumevni del družbene vzgoje, ki smo je deležni.

PRIKRITA HOMOFBIJA – „NIČ NIMAM PROTI NJIM, AMPAK ...“

Sodobno izražanje predsodkov se razlikuje od tradicionalnih. Ule (2005) opozarja na kvalitativne spremembe v izražanju predsodkov, ki naj bi prešli iz eksplicitnih in neposrednih v prikrite in simbolne ter se izražali v pasivnem zavračanju drugih. Tudi na področju homofobije smo v sodobnem času z ignoriranjem in distanco kot sodobnimi oblikami izključevanja (diskriminacije na prikriti oz. simbolni ravni) nadomestili fizično nasilje. Tega je po mnenju Kuharja (2009) nadomestilo kultivirano ali simbolno nasilje oz. diskriminacija, proti kateri se je težje bojevati, poleg tega pa daje vtis, da je upravičeno, dopustno in da si ga žrtve celo zaslužijo.

Ena izmed posledic premikov v smer simbolne diskriminacije je povezana z ideologijo varnosti, ki opravičuje diskriminacijo in ji daje pridih racionalnosti. To po avtorjevih besedah ponazarjajo izjave tipa „Nič nimam proti njim, ampak ...“, kjer v nadaljevanem delu izjave posameznik opravičuje diskriminacijo iz kakršnihkoli razlogov. Kot dober primer za ‚kultivirano diskriminacijo‘ avtor navaja izjave določenih političnih strank ob napadu na LGBT-skupnost pred *Cafe Open* poleti 2009, kjer so politični predstavniki obsodili tovrstno homofobično nasilje, zraven pa so nekateri dodali besedo ‚ampak‘. Iz tega so nato izhajali s svojim nestrinjanjem s posvojitvami otrok s strani istospolnih parov ipd. S tovrstno diskriminacijo „v prvem koraku navidezno stopiš na stran manjšine, v naslednjem koraku pa – zaradi ideologije varnosti /.../ – ponovno reproduciraš diskurz, ki je prvotno pripeljal do nasilnega izražanja homofobije“ (Kuhar, 2009, str. 44).

VZROKI ZA HOMOFBIJO

Vzroki za homofobijo niso konstanta, razlikujejo se v vsaki posamični družbi kot tudi med različnimi družbami. Skladno s tem so spremenljivi tudi vzroki za homofobijo na individualni ravni. Po besedah Velikonje (1998) v zloženki za šole z naslovom *Izobraževanje proti homofobiji* je le-ta kot družbeni pojav posledica predsodkov, ne pa izkustvenega strahu. Ljudje so lahko homofobni brez kakršnekoli negativne izkušnje s homoseksualci, veliko vlogo pri tem igrata primarna in sekundarna socializacija, ki nam vcepljata družbene koncepte normalnosti. Na podobo ‚normativnega človeka‘ je v svoji razpravi o stigmi opozoril že Goffman. Neustrežanje normativnemu modelu je izhodišče za diskriminatorno obravnavo vseh, ki odstopajo od tega normativnega modela (v

našem primeru heteroseksualnega modela) in ga pravzaprav s svojim odstopanjem omogočajo, „saj se ta lahko vzpostavlja šele kot negacija svojega binarnega nasprotja“ (Kuhar, 2009, str. 15).

Različni avtorji navajajo več možnih vzrokov za nastanek homofobije, ki lahko izvirajo iz posameznika ali iz njegove okolice oz. kulture. Med najpomembnejšimi so naslednji vzroki:

1. Szasz (1978, v Tratnik, 1995a) je stigmatizacijo homoseksualnosti pojasnjeval s teorijo žrtve oziroma grešnega kozla, prek katerega se družba očisti ter hkrati potrdi svojo normalnost in pravilnost.
2. Psihoanaliza predpostavlja, da homofobija pomeni strah pred lastnimi homoseksualnimi nagnjenji. Privlačnost do pripadnikov istega spola lahko izzove ekstremno anksioznost, posledično se ti občutki privlačnosti zatirajo, zanikajo ali projicirajo na heteroseksualno osebo (Lešnik, 2010).
3. Homofobije se (podobno kot rasizma in seksizma) ljudje lahko naučijo. Miti o lezbijkah, gejih in biseksualcih so se ohranjali v naši družbi kljub dostopnosti točnih podatkov. Malo otrok dobi celovite in nepristranske informacije o LGBT-osebah; veliko odraslih pa še vedno verjame stereotipom, ki so se jih naučili kot otroci (Thompson in Zoloth, 1990).
4. Naša kultura je močno heteroseksualno usmerjena. Geji in lezbijke pogosto svojo spolno usmerjenost pred homofobno družbo skrivajo, zato ima heteroseksualna skupnost pomanjkljivo ali nikakršno predstavo o homoseksualcih. Večina heteroseksualnih posameznikov torej nima nobenih stikov z geji in lezbijkami, zato se jim zdi še tako vsakdanje obnašanje homoseksualcev nenavadno in šokantno.
5. Vzrok za homofobijo je tudi v predstavi, da homoseksualni način življenja ogroža vsesplošno sprejete družbene in religiozne vrednote tradicionalne družine ter vlogo ženske in moškega znotraj družine. Predstave vsebujejo takšne vrednote, da ‚normalno‘ družino sestavljata odrasel moški in ženska, spolno vedenje pa jima je dovoljeno samo tedaj, kadar je cilj spolnega akta otrok (Hancock, 1986, v Sekereš, 2010).
6. Socializacija spolne vloge je prav tako pomembna v razvoju homofobije. Večina ljudi verjame, da so vedenjski vzorci splošni: ženske so čustvene in skrbne, moški samozavestni, racionalni. Nekateri geji so včasih stereotipno ženstveni in nekatere lezbijke se včasih obnašajo skladno z moškimi stereotipi. Tako se meni, da geji in lezbijke ogrožajo splošne predstave o obnašanju moških in žensk. Zelo je razširjena napačna predstava, da se vse lezbijke obnašajo kot moški in vsi geji kot ženske. Nekateri strogo verjamejo v spolne vloge, zato lahko lezbijke in geji ustvarijo zmedo v predstavi primerne obnašanja

žensk in moških. Že od nekdaj velja tradicionalna predstava, da naj bi moški dominirali nad ženskami. Ker pa geji v glavnem ne dominirajo nad ženskami, homofobični posamezniki vidijo geje kot grožnjo sprejetim in tradicionalnim pravilom moškega vedenja (Hancock, 1986, v Sekereš, 2010).

Ne glede na izvor vzrokov za homofobijo so predsodki pomemben dejavnik njenega nastanka. Vzroki se med seboj lahko prepletajo, prav tako se lahko ob vzajemnem delovanju več iracionalen strah pred homoseksualci potencira, to pa lahko na podlagi predsodkov pripelje do neadekvatnih diskriminatornih obravnav.

FUNKCIJE HOMOFBIJE

Klasična analiza homofobije je funkcionalistična. Herek (1991, v Kuhar, 2006) govori o treh osnovnih funkcijah, ki jih opravljajo homofobična občutja, reakcije in vedenje: eksperimentalno-shematski, samoekspresivni ter defenzivni funkciji.

EKSPERIMENTALNO-SHEMATSKA FUNKCIJA

Ta funkcija osmišlja pretekle izkušnje z geji in lezbijkami ter uravnava nadaljnje vedenje. Če so bile pretekle izkušnje pozitivne, posamezniki v odnosu do gejev in lezbijk ne izražajo negativnih stališč. V primeru negativne izkušnje pa se zgolj utrjujeta stereotip in negativen odnos do homoseksualnosti. Ta funkcija torej temelji na izkušnji.

SAMOEKSPRESIVNA FUNKCIJA

Herek (prav tam) ugotavlja, da je ta funkcija homofobije najpogosteje prisotna. Znotraj samoekspresivne funkcije razlikujemo med vrednotno in družbeno – ekspresivno funkcijo. Pri prvi gre za utrjevanje posameznikove samopodobe prek izražanja vrednot, ki so v središču posameznikovega razumevanja samega sebe (na primer izražanje homofobičnih stališč kot oblika utrjevanja svojih religioznih prepričanj in vrednot), v drugem primeru pa gre za izražanje stališč, za katere posameznik dobi podporo znotraj družine, prijateljev ali širše družbe (na primer fizični napadi na homoseksualce kot oblika dokazovanja posameznikovega statusa znotraj mladostniških skupin in celotne skupine v določeni skupnosti).

DEFENZIVNA FUNKCIJA

Ta funkcija (prav tam) pomeni redukcijo nelagodja in anksioznosti, ki jo homoseksualnost lahko sproži. Tu gre za to, da je anksioznost pogosto povezana s posameznikovim konfliktnim položajem glede lastnega seksualnega ali spolnega statusa. Funkcija obrambe tako projicira lastne nezaželene lastnosti na skupino homoseksualcev, tako pa posamezniki simbolično obračunajo z nesprejemljivimi vidiki samega sebe.

KDO JE HOMOFBIČEN?

Herek (1984, v Tratnik, 1995a) je ugotovil, da imajo osebe z bolj negativnimi stališči do lezbijk in gejev običajno tudi naslednje značilnosti:

- imajo manj osebnih stikov z lezbijkami in geji,
- mladost preživijo na podeželju ali v manjših mestih,
- so največkrat starejši, manj izobraženi moški,
- so bolj religiozni.

Homofobične osebe svojih homofobičnih stališč v javnosti ne zagovarjajo vedno neposredno in jasno. Veliko homofobičnih posameznikov odkrito izraža sovraštvo do lezbijk in gejev, veliko pa jih zanika svoja homofobična stališča. Stopnja homofobije se spreminja od osebe do osebe (Tratnik, 1995b).

V raziskavah se močno izraža dejstvo, da so moški bolj homofobični od žensk (Aguero, Block in Bryne, 1984, v Tratnik, 1995a).

V sodobni zahodni kulturi je koncept moškosti tesno povezan s heteroseksualnostjo, kar vzpostavlja tako družbeni kot tudi psihološki pritisk nad moškimi, da svojo moškost vedno znova potrjujejo prek zavrnitve tistega, kar v kulturi ni konstituirano kot prava moškost. Homoerotično seksualno razmerje med dvema moškima je prav zagotovo točka takšne zavrnitve. Moška heteroseksualnost, trdi Miller (v Kuhar, 2006), ni definirana kot želja po ženski, temveč kot negacija želje po moškem. To pomeni, da heteroseksualni moški potrebujejo homoseksualne moške, v odnosu do katerih šele lahko vzpostavijo svojo ,pravo' moškost.

Herek (1991, v Kuhar, 2006) tezo o konstituciji heteroseksualne moškosti prek zavrnitve homoseksualne moškosti postavlja v kontekstu ugotovitve, da v stopnji homofobije med spoloma obstajajo razlike. Ker zavrnitev homoseksualnosti ni integralni del družbene konstitucije ženske in njene identitete, ženske praviloma prevzemajo manj homofobična stališča (Kuhar, 2006).

ZAKAJ LEZBIJKE JA, GEJI NE?

Medtem ko je heteroseksualno razmerje konstituirano kot družbeno, je homoseksualnost konstruirana kot primarno (ali izključno) seksualno razmerje. V raziskavi o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji je bila seksualizacija homoseksualnosti pogosto izpostavljen problem. Ksenija, ena od respondentk v raziskavi Romana Kuharja in Alenka Švab, je takole opisala problem, na katerega je naletela ob razkritju svoje homoseksualne identitete: „Mene najbolj boli to, da me tako gledajo, seksualno. To me najbolj razoroži ... To, da je človek lezbijka, to je tako, kot da imaš seks napisan čez glavo.“ (Kuhar in Švab, 2005, str. 124.)

Ljudje si pogosto predstavljajo homoseksualno razmerje kot zgolj seksualno. Moška homoseksualnost naj bi bila poleg tega od ženske homoseksualnosti bolj ogrožajoča zato, ker je koncept heteronormativnosti definiran z moško nadrejenostjo ženski. Moški v spolnem odnosu z drugim moškim namreč nadomesti žensko, s tem pa sam sebe podredi ali, bolje rečeno, reducira na raven ženske. Če je moška homoseksualnost diskvalificirana na polju seksualnosti (kot nenaravna, nenormalna, nereproduktivna in predvsem nemoška), je lezbijstvo prav na tej točki vključeno; seksualna lezbična razmerja so namreč pomemben del moških heteroseksualnih fantazij, ki jih producira pornografska industrija (Kuhar, 2006).

ODPRAVA HOMOFBIJE

Tema se vedno bolj detabuizira, še vedno pa so v družbi potrebne spremembe. Te lahko potekajo tako na družbeni kot tudi na individualni ravni.

OSEBNA RAVEN

V študiji o stališčih do homoseksualnosti so Millham, San Miguel in Kellog (1976, v Tratnik, 1995a) ugotovili, da posamezniki, ki imajo prijatelja med lezbijkami in geji, čutijo manj odpora do homoseksualnosti. Rezultati javnomnenjskih raziskav zadnjih let kažejo na relativno visoko stopnjo nestrpnosti do homoseksualcev pri nas. V anketi, objavljeni v Nedelu 12. junija 2001, je večina vprašanih menila, da je slovenska družba preveč nestrpna, obenem pa je 60 odstotkov teh vprašanih pri naslednjem vprašanju navedlo, da homoseksualcu ne bi dovolili paziti svojega otroka (Nedelo, 2001, v Kuhar, 2001). Tudi meritve socialne distance do homoseksualcev v slovenskem javnem mnenju (Toš et al., 1999,

2004, v Kuhar, 2006) kažejo, da si več kot vsak drugi vprašani ne želi imeti homoseksualca za soseda. Izmerjeni strah se kaže kot produkt predsodkov in stereotipov in je tesno povezan z nepoznavanjem in z odsotnostjo kakršnihkoli izkušenj s homoseksualci.

ZAKONSKA UREDITEV

V boju proti homofobiji in homofobnemu nasilju ima pomembno vlogo tudi država s svojo politiko. Država je pomemben akter, ki nekatere družbene skupine izključuje, druge pa vključuje v družbeno življenje s tem, da oblikuje zakonodajo. Sprejetje novega družinskega zakonika (v prvotni obliki) bi na primer lahko omililo odkrito in institucionalizirano homofobijo – istospolnim partnerjem bi omogočili sklenitev zakonske zveze ter posvajanje otrok – kar bi izenačilo njihov pravni status s heteroseksualno zakonsko zvezo in družino (Predlog družinskega zakonika, 2009).

DRUŽINA

Otrok posnema vzorce svojih staršev in v veliki meri deluje skladno z normami, ki veljajo v družini. Pogovori o teh temah pomagajo pri odpravi homofobije, saj otrok vidi, da obstaja več vrst partnerstev in družin.

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

S pogovorom o temah, navezujočih se na homofobijo v kontekstu šolskega pouka, se lahko prispeva k destigmatizaciji gejev, lezbijk in istospolnih družin (Kuhar in Sobočan, 2009). Potrebna bi bila vzpostavitev priložnosti za razpravo o dvomih in negotovostih, brez strahu spregovoriti o spolnosti in uporabljati jasne termine, kot sta gej in lezbijka. Treba bi bilo tudi aktivno posegati v odnose med učenci in dijaki ob zbadanju in nadlegovanju.

MEDIJI

Mediji so tisti, ki širijo ideologijo vladajočega razreda, in tisti, ki v veliki meri vplivajo na stereotype v družbi. Zdi se, da se je obseg komunikacije o homoseksualni tematiki povečal, saj naraščajo nanizanke in nadaljevanke, kjer se vse bolj pogosto pojavlja tudi istospolno usmerjena oseba.

V težnji po odpravi homofobije je potrebno vzajemno delovanje vseh omenjenih dejavnikov v tej smeri. Predvsem je pomembno delovanje v praksi, skladno s spoštovanjem in upoštevanjem človekovih pravic ne glede na spolno usmerjenost.

PROJEKT LGBT: MAVRIČNOST LJUBEZNI

Študentke 3. letnika socialne pedagogike Pedagoške fakultete v Ljubljani smo v okviru praktičnega dela pri predmetu osnove socialne pedagogike III zasnovale projekt *LGBT: Mavričnost ljubezni*. Cilj našega projekta je bil predvsem opozoriti javnost na prisotnost LGBT-populacije v našem okolju in na problem homofobije v naši družbi, po možnosti pa tudi opolnomočenje ciljne skupine in njihovih bližnjih.

V okviru projekta smo bile dejavne tako prek spleta kot tudi na terenu: ustanovile smo skupino na Facebooku (*LGBT: mavričnost ljubezni*), kjer smo objavljale različne vsebine (članke, slike, filme ...) v povezavi z LGBT-tematiko in o LGBT-sceni (povezave do zanimivih spletnih strani, revij, člankov ter vabila na različne dogodke). V okviru terenskega dela smo obiskale roza soboto v klubu K4, kjer smo delile promocijski material, kondome in reklamirale brezplačno testiranje za HIV, v sodelovanju z društvom DIH pa smo izvajale kampanjo proti homofobiji na ljubljanskih fakultetah. Delile smo promocijski material in ankete, hkrati pa ozaveščale o negativnih posledicah homofobije za LGBT-študentke in LGBT-štolente.

Projekt smo končale na svetovni dan človekovih pravic, ko smo se zbrali na Prešernovem trgu v Ljubljani in v sodelovanju z društvom DIH izvedli *flash mob*³. Skupaj s prostovoljci smo z barvnimi baloni oblikovali mavrico, s katero smo želeli opozoriti na prisotnost LGBT-populacije in drugih ciljnih skupin, katerih človekove pravice pogosto ostajajo spregledane oz. kršene.

48 ³ Flash mob je skupina ljudi, ki na javnem mestu izvede nenavadno akcijo (na primer vsi odprejo dežnike; vsi se uležajo na tla; vsi glasno ploskajo).

REZULTATI RAZISKAVE

V raziskavo smo zajele 14 (od skupno 25) fakultet Univerze v Ljubljani – tako družboslovne kot naravoslovne usmeritve.⁴ Anketirale smo 618 študentk in študentov. Od tega je bilo 344 žensk (55,7 %) in 274 moških (44,3 %). Povprečna starost anketirancev je bila 21 let.

Pred izvajanjem raziskave smo postavile naslednje hipoteze:

1. Moški so bolj homofobični od žensk.
2. Študentke in študenti družboslovnih fakultet so manj homofobični od študentk in študentov naravoslovnih fakultet.
3. Študentke in študenti se zavedajo, da ima lahko homofobija hude negativne posledice na LGBT-populacijo.

Raziskava je potekala tako, da smo mimoidočim študentom delile kratke ankete, pred začetkom reševanja pa smo jih vprašale, ali vedo, kaj je homofobija. Zaznale smo, da večina sodelujočih v raziskavi sploh ne pozna pojma homofobija. Pojavilo se je tudi nekaj zanimivih odgovorov, kot so: homofobija je bodisi strah pred ljudmi, pred zaprtimi prostori, pred pajki in drugo.

Anketa je vsebovala tri vprašanja v povezavi s stališčem študentov do LGBT-oseb, o homofobiji in o posledicah le-te na LGBT-populacijo. Pri vseh odgovorih na vprašanja so se pojavljale statistično pomembne razlike glede na spol in usmeritev fakultete (družboslovna ali naravoslovna).

Najprej smo ugotavljale stališče do LGBT-oseb in prišle do naslednjih rezultatov: večina anketiranih (78,1 %) omenjeno populacijo sprejema, 11,4 % jih sprejema, dokler niso v njihovi bližini,⁵ medtem ko je nesprijemanje navedlo 4,9 % anketiranih.

Sprejemanje je izrazilo 60,6 % moških in 92,4 % žensk; sprejemanje, dokler niso v njihovi bližini, 19,7 % moških in 4,4 % žensk; nesprijemanje pa 8 % moških in 2,3 % žensk. Razlike med spoloma so bile statistično pomembne ($p = 0,001$).

Glede na usmeritev fakultete je odgovor *sprejemam jih* izbralo 71,1 % anketiranih na naravoslovnih fakultetah in 83,7 % na družboslovnih fakultetah; *sprejemam jih, dokler niso v moji bližini*, je navedlo 13,7 % študentov naravoslovnih smeri

⁴ Med naravoslovne fakultete smo uvrstile Fakulteto za šport, Zdravstveno fakulteto, Fakulteto za arhitekturo, Fakulteto za gradbeništvo in geodezijo, Ekonomsko fakulteto, Biotehniško fakulteto, Fakulteto za računalništvo in informatiko ter Fakulteto za matematiko in fiziko; med družboslovne pa: Pedagoško fakulteto, Fakulteto za upravo, Filozofsko fakulteto, Pravno fakulteto, Fakulteto za socialno delo ter Akademijo za likovno umetnost in oblikovanje.

⁵ Ob tem predvidevamo, da takšno pogojno sprejemanje nakazuje na prikrito nesprijemanje.

in 9,3 % študentov družboslovnih smeri; za odgovor *ne sprejemam jih* pa se je odločilo 6,8 % naravoslovcev in 3,4 % družboslovcev.

Glede na rezultate se je kot najbolj sprejemajoča za LGBT-populacijo izkazala Akademija za likovno umetnost in oblikovanje, kjer so prav vsi anketirani navedli, da to populacijo sprejemajo. Sledijo Fakulteta za socialno delo, Fakulteta za arhitekturo (ki je glede na naravoslovno usmeritev presenetljivo visoko na lestvici) ter Pedagoška fakulteta. Kot najbolj nesprejemajoče do LGBT-oseb so se izkazale Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Fakulteta za računalništvo in informatiko ter Ekonomska fakulteta. Najbolj negativno stališče do LGBT-populacije od družboslovnih fakultet ima Fakulteta za upravo, ki med vsemi fakultetami, zajetimi v raziskavo, zaseda šele deseto mesto. Sprejemanje LGBT-populacije glede na fakulteto je prikazano v tabeli 1.

Tabela 1: *Stališča do LGBT-populacije na različnih fakultetah Univerze v Ljubljani*

Fakulteta	STALIŠČE [%]			
	Sprejemam	Sprejemam, dokler niso v moji bližini	Ne sprejemam	Drugo
Akademija za likovno umetnost in oblikovanje	100,0	0,0	0,0	0,0
Fakulteta za socialno delo	93,3	6,7	0,0	0,0
Fakulteta za arhitekturo	92,5	5,0	2,5	0,0
Pedagoška fakulteta	92,5	0,0	7,5	0,0
Pravna fakulteta	87,3	7,9	1,6	3,2
Zdravstvena fakulteta	86,7	6,7	3,3	3,3
Filozofska fakulteta	84,3	7,2	1,4	7,1
Fakulteta za mate- matiko in fiziko	77,3	4,5	9,1	9,1
Fakulteta za šport	75,8	13,8	5,2	5,2
Biotehniška fakulteta	71,4	18,4	4,1	6,1
Fakulteta za računal- ništvo in informatiko	68,4	10,5	0,0	21,1
Fakulteta za upravo	66,7	22,2	7,4	3,7

Fakulteta	Sprejemam, dokler niso v			Drugo
	Sprejemam	moji bližini	Ne sprejemam	
Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo	55,7	18,0	11,5	14,8
Ekonomska fakulteta	55,3	23,7	13,1	7,9
Skupaj	78,1	11,4	4,9	5,6

Odgovor *drugo* je izbralo 35 anketiranih (5,6 %), ki so navajali različne odgovore, med drugim te: šest jih je odgovorilo, da sprejemajo lezbijke, gejev pa ne⁶, pet anketirancev nima mnenja oziroma izkušenj, trije sprejemajo istospolna partnerstva, a so proti istospolnim družinam, dva pa sta sovražno naravnana do LGBT-populacije.

V drugem vprašanju smo poizvedovale, ali anketirani vidijo homofobijo kot problem naše družbe. Večina, skoraj tri četrtine vprašanih (72,6 %), je odgovorila z da, medtem ko je bil odgovor ne zastopan v manjšini (27,4 %).

Zaskrbljujoč je podatek, da le malo več kot polovica (57,1 %) moških homofobijo zaznava kot problem naše družbe, medtem ko jo kot problem zaznava velika večina žensk (84,8 %). Pri primerjavi glede na usmeritev fakultete pa smo ugotovile, da homofobijo dojema kot problem 64,6 % naravoslovcev in 78,2 % družboslovcev.

Kot zadnje nas je zanimalo, kakšno mnenje imajo študenti o posledicah homofobije na LGBT- osebe. Anketiranci so imeli na voljo tri odgovore: da negativnih posledic homofobije ni; da lahko so, a so manjše (užaljenost zaradi LGBT-vicev in žaljivke). Kot zadnji možni odgovor pa smo navedle, da so lahko posledice hude, na primer stigmatizacija, nasilje in prikrivanje spolne usmerjenosti. Da ni negativnih posledic, meni le 3,1 % anketiranih; da so posledice manjše, navaja 28,4 %; da ima homofobija hude posledice, pa je odgovorilo 68,5 % anketiranih.

Dobra polovica moških (56,3 %) in nekaj več kot tri četrtine žensk (78,1 %) je odgovorilo, da ima lahko homofobija hude posledice na LGBT-osebe; da posledic ni, pa je odgovorilo le 6,3 % moških in 0,6 % (le dve od vseh anketiranih) žensk. Če primerjamo odgovore glede na usmeritev študija, večina naravoslovcev (61,5 %) in nekaj več družboslovcev (73,7 %) označuje posledice homofobije kot hude; kot majhne jih označuje 33,1 % naravoslovcev in 24,9 % družboslovcev;

⁶ Vsi anketirani, ki so podali ta odgovor, so bili moškega spola. Vzroke za to navaja Kuhar (2006), ki pravi, da so seksualna lezbična razmerja pomemben del moških heteroseksualnih fantazij, ki jih producira pornografska industrija.

5,4 % naravoslovcev in 1,4 % družboslovcev pa meni, da posledic homofobije na LGBT-osebe ni.

Glede na dobljene rezultate lahko potrdimo hipotezo, da so moški bolj homofobični od žensk, saj so bolj pogosto izrazili nesprejemanje LGBT-oseb kot ženske. Razlike med spoloma so bile statistično pomembne ($p = 0,001$).

Potrdimo lahko tudi naslednjo hipotezo, da so študentke in študenti družboslovnih fakultet manj homofobični od študentk in študentov naravoslovnih fakultet, ki so imeli bolj pozitivno stališče do LGBT-populacije. Razlike glede na usmeritev fakultet so bile statistično pomembne ($p = 0,001$).

Zadnjo hipotezo, ki predpostavlja, da se študentke in študenti zavedajo, da ima lahko homofobija hude negativne posledice na LGBT-populacijo, ovržemo. Velika večina anketiranih je sicer navedla, da so posledice lahko hude, veliko pa jih posledice pojmuje kot majhne oziroma jih zanika.

SKLEP

V času raziskave smo bile deležne nekaterih negativnih odzivov mimoidočih študentov, kot so stereotipne izjave in nesodelovanje v raziskavi, ko smo jim povedale, da se anketa navezuje na LGBT-populacijo in podobno. Pogosto so nas spraševali tudi o naši spolni usmerjenosti, nato pa so se na podlagi dobljenega odgovora odločili, ali bodo v anketi sodelovali ali ne.

Pri odpravi homofobije imata ključno vlogo družina in šola ter z njima povezana vzgoja in izobraževanje. V obeh prostorih socializacije je potreben pogovor o obstoju različnih spolnih usmerjenosti, partnerstev in družin. Že otroku je treba nuditi priložnost za razpravo o dvomih in negotovostih glede teh tem, možnost spregovoriti o spolnosti brez strahu in uporabljati jasne termine, kot sta gej in lezbijka. Treba bi bilo tudi aktivno posegati v odnose med učenci in dijaki pri zbadanju in nadlegovanju. Ustvarjati moramo okoliščine, ki bi pripomogle k ovržbi stereotipov in predsodkov, vezanih na LGBT-populacijo. Glede na to, da večina predsodkov in stereotipov izvira iz pomanjkanja izkušenj in stikov z LGBT-populacijo, bi k destigmatizaciji z govorom o lastnih izkušnjah lahko prispevale tudi LGBT osebe same.

K odpravi homofobije lahko prispevajo množični mediji, ki bi s pozitivnim odnosom do LGBT populacije lahko vplivali na javno podobo teh ljudi v družbi. Velika ovira pri doseganju enakopravnosti LGBT-oseb je tudi zakonska ureditev, ki je osnova priznavanju legitimnosti LGBT-partnerstev in družin. Sprejemanje

antidiskriminatorskih zakonov je pomemben korak na poti do uresničevanja enakopravnosti v praksi.

Pomembno je, da se večina študentk in študentov zaveda, da ima lahko homofobija hude posledice, zato so akcije in projekti za ozaveščanje širše javnosti ter opolnomočenje lezbijk, gejev, transseksualcev in biseksualcev še kako pomembne in dobrodošle. Zagotovo pa je (bilo) na tem področju narejeno premalo.

Izvajalke projekta ugotavljamo, da veliko študentk in študentov ne ve, kaj je homofobija, in ocenjujemo, da je projekt *LGBT: Mavričnost ljubezni* s tem pojmom seznanil najmanj 618 zajetih v raziskavo, kar glede na število vseh ljubljanskih študentov ni veliko, je pa zagotovo majhen korak na poti k uresničitvi velikih ciljev.

LITERATURA

- Kuhar, R. (2006). Homofobija: Kultura strahu pred homoseksualnostjo. *Teorija in praksa: družboslovna revija*, 43 (3/4), 540–556.
- Kuhar, R. (2009). *Na križiščih diskriminacije*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Kuhar, R. in Sobočan, A.M. (2009). Geji in lezbijke v družinah in gejevske in lezbične družine: kaj ima šola s tem? V V. Tašner (ur.), *Brez spopada: kultur, spolov, generacij* (str. 165–178). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kuhar, R. (2001). *Mi, drugi: oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*. Ljubljana: ŠKUC.
- Lešnik, B. (2010). Sovražni govor v psihoanalitični perspektivi. *Socialno delo, tematska številka: Istospolna partnerstva in družine*, 49 (5/6), 299–304.
- Plummer, K. (1995). Izrekanje imena – Uvedba lezbičnih in gejevskih študij. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, 23 (177), 15–44.
- Predlog družinskega zakonika*. (2009). Pridobljeno 31. 3. 2011 s svetovnega spleta: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&vt=46&sm=k&q=dru%C5%BEinski+zakonik&mandate=-1&unid=PZ|788309CAF53DBC8FC12576950036D765&showdoc=1>
- Sekereš, Z. (2010). *Ponotranjena homofobija*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Švab, A. in Kuhar, R. (2005). *Neznosno udobje zasebnosti: Vsakdanje življenje gejev in lezbijk*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Thompson in Zoloth. (1990). *Homophobia*. Pridobljeno 6. 3. 2011 s svetovnega spleta: <http://www.endhomophobia.org/homophobia.htm>
- Tratnik, S. (1995a). Homofobija: Definicija homofobije. *Delta: revija za ženske študije in feministično teorijo*, 1 (3/4), 169–174.

- Tratnik, S. (1995b). Queer: teorija in politika spolnega izobčenstva. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, 23 (177), 63–74.
- Ule, M. (2005). Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta. V *Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem* (str. 21–40). Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Velikonja, N. (1998). Izobraževanje proti homofobiji. *Delta: revija za ženske študije in feministično teorijo*, 1 (3/4), 151–156.
- Zorn, J. (1998). Diskriminacija lezbijk v vsakdanjem življenju. *Delta: revija za ženske študije in feministično teorijo*, 5 (1-2), 131–150.

IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK, PREJET APRILA 2011.